Kulturális Szemle - 2018. V. évfolyam, 2. szám - Hazai tudományos műhely

Horváth Ágnes: Az ifjúságsegítő képzés tapasztalatinak alkalmazása az ifjúsági közösségszervezők képzésénél

Absztrakt: A szerző aktív résztvevője és fejlesztője az ifjúságsegítő szakmai képzésnek és egyik fejlesztője az ifjúságsegítő felsőoktatási szakképzés képzési és kimeneti követelményeinek. A tantervfejlesztés és a tíz éves tanítási gyakorlat tapasztalatainak összegyűjtése és rendszerezése értékes hozzájárulás lehet a közösségszervező BA képzés számára. Az Ifjúságsegítő és a Közösségszervező képzések közötti hasonlóságok és különbségek elemzésén túl a tanulmány részletesen bemutatja a képzés összetettségét, annak minden előnyével és hátrányával. Az összetettség vizsgálata érdekes lehet mind elméleti mind praktikus értelemben, hiszen rámutat a közösségben létezés és cselekvés sokszínűségére, a különböző intervenciós módszerek alkalmazására és azok fejlesztésére egyaránt. Az elemzés fókuszában a hallgatók bevonásának lehetőségei és a gyakorlat tanulságai állnak. A szerző meggyőződése, hogy az ifjúsági képzés alatt szerzett tapasztalatok összhangba kerülhetnek a felsőfokú képzés elvárásaival és a jövő ifjúsági közösségszervezőinek felkészítését szolgálhatja. Abstract: The author has been an active participant and developer of youth work vocational training and one of the developers of training and output requirements of social and youth work higher educational vocational training. The accumulation and systematization of the experiences of curriculum development and ten years teaching practice can be a valuable contribution to community organization BA training. In addition to analyzing the similarities and differences in the content of VET and BA-level training, the paper discusses in detail the complexity of the training, the advantages and disadvantages of this complexity. The examination of complexity can be interesting both theoretically and practically, as it draws attention to the diversity of community existence and activity, the application of different methods of intervention and development. The analysis focuses on the possibilities of involving practitioners as well as the lessons of the internship. The author is convinced that the experience gained in youth training can be in line with the expectations of higher level training and can serve the professional preparation of future youth community organizers.

Az ifjúságsegítő szakképzés történeti áttekintése

1999-ben az Ifjúsági és Sportminisztérium foglalkozott először önállóan, az ifjúsági szakterület kormányzati irányításával, koordinálásával. Ekkor fogalmazódott meg először Magyarországon az ifjúsági munka tartalma, feladata, az ifjúsági munkát végzők professzionális felkészítésének és elismerésének igénye. A 2001-es keltezésű hivatalos OKJ azonosító (55 8419 02) bejegyzését követően készült el az ELTE Tanító és Óvóképző Kara kezdeményezésére és szakmai együttműködésével a rendelet, amely tartalmazta az ifjúságsegítő szak szakmai és

vizsgakövetelményeit, a szakképesítéssel betölthető foglalkozásokat.[1] A FEOR besorolások alapján már itt is világosan értelmezhető a képzés hármas kötödése a pedagógiai, a kulturális, illetve a szociális tudományterületekhez.[2] E jogszabály alapján 2003-ban indult el, majd a következő években egyre több felsőoktatási intézmény (elsősorban óvó- és tanítóképzéssel, foglalkozó egyetemi/főiskolai karok), és középiskola indított ifjúságsegítő képzést. (Monostori, 2015)

A szakmai és vizsgakövetelmények meghatározták a munkaterületet, amelynek leírása a későbbi dokumentumokban is visszatérő alapelemeket tartalmaz: „Az ifjúságsegítő alapvető feladata a fiatalok szociális és kulturális módszerekkel történő aktivizálása, érdekvédelme, a helyi társadalom és a helyi közösségek támogatása. A szubkulturális csoportok közötti kapcsolatépítés és –tartás, valamint a párbeszéd kiépítésének segítése. A (veszélyeztetett) fiatalok tanácsadással történő segítése, munkaerőpiacon való elhelyezkedésük támogatása. Tevékenységét a szociális- és közművelődési intézményekben, valamint a civil szféra különböző területein, szervezeteiben végzi. Az akkreditált felsőfokú Ifjúságsegítő szakképzés regionális és országos, szociális-, kulturális- és civil szervezetek adminisztratív és szervező munkaköreire készíti fel a képzésben résztvevőket. A képzés célja olyan szakemberek képzése, akik — a tágan értelmezett kultúra eredményeinek birtokában — felkészültek az összeurópai értékek közvetítésére, az ifjúság érdekeinek, szervezeteinek képviseletére, érzékenyek és fogékonyak az ifjúsági szubkultúra (társadalmi, szociális, kulturális) problémái iránt, képzettek ezen problémák szociokulturális megoldására, a korosztályos közösségek fejlesztésére.”[3]

A frissen bevezetett képzés tapasztalatait még alig összegezték, amikor beindult a felsőoktatást és a szakképzést egyaránt megújítani szándékozó, az uniós csatlakozással nyert forrásokra támaszkodó átalakítási folyamat. A Humán-erőforrás Fejlesztési Operatív Program (HEFOP) keretében mind a felsőoktatási, mind a szakképzési kiemelt projekt foglalkozott az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzéssel. 2006-ban Pécsett, dolgozták ki és indították el az „ifjúsági szakértő szakirányú továbbképzést” (felsőoktatási képzés a már diplomával rendelkezőknek). A képzés célja az ifjúsággal foglalkozó intézmények, szervezetek munkatársainak speciális, szakmai képzése.

Az új Országos Képzési Jegyzék[4] alapján az új szakképzési struktúra szellemében alakult át az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés képzési szerkezete is (a szakképesítés azonosító száma: 55 762 01 0000 00 00).[5] Bár a képzés nemzetközi azonosító száma (762) egyértelműen a szociális vonatkozásra utal, ehhez képest komoly ellentmondás, hogy első helyen az egyéb pedagógusok FEOR besorolást jelenítette meg.

A moduláris jellegű szakképzések szakmai és vizsgakövetelményei kidolgozásának első lépése az úgynevezett feladatprofil meghatározása volt. (Horváth, 2007) Ez nem más, mint egy olyan strukturált lista, amelyben feladatokra, feladat elemekre, sőt műveletekre bontva szerepel az adott szakma gyakorlásánál előforduló munkafolyamat valamennyi egysége. A szakmai ismeretek tekintetében – vezérfonalként tekintve a szakma képviselője által ellátandó feladatokat – tudományterületenként kellett meghatározni a konkrét ismeretanyagot, figyelembe véve mind a közös modul (szociális támogató), mind az ifjúságsegítő képzés szakma-specifikus ismeretanyagát, utalva a rokon területekre (pl. közművelődési szakember vagy családpedagógiai mentor). Az ifjúságsegítő szakképzéshez ajánlott központi program is készült.[6] (Horváth, 2008)

E struktúrában már egyértelműen látszik a társadalomtudományi, azon belül is a szociális orientáció, míg a pedagógiai, de leginkább a közművelődési (bölcsészettudományi) vonatkozások csak közvetett formában jelennek meg. A szakmai vizsga általános követelményeit – talán

felesleges hangsúlyozni, hogy az összes szakképzésre általánosan jellemző módon – képzési modulonként és vizsgarészenként határozták meg. A közösségszervezés szak szempontjából „A társadalmi kohézió erősítése, közösségfejlesztés” című modul, illetve vizsgarész (szakdolgozat védése prezentációval) érdemel említést.

2012-ben a moduláris rendszerű képzés első képzési és szakmai vizsgáztatási tapasztalatai alapján módosult a szakmai és vizsgakövetelményeket tartalmazó rendelet, melynek alapján a 2012-ben induló évfolyamok a korábbinál kevesebb vizsgafeladat megoldásával teljesíthetik a követelményeket, csökkentve a vizsgáztatás időtartamát is.

2013-tól az OKJ átalakítása miatt felsőfokú szakképzés már nem indulhatott, így a képző intézmények – a 2012 őszén kiadott képzési és kimeneti követelmények alapján – a felsőoktatási szakképzések sorába illesztve indíthatják az ifjúságsegítő asszisztens képzést.[7] A rendelet szerint az ifjúságsegítő képzés a szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzés egyik szakirányaként indítható. A befogadó szakokhoz való illeszkedés komoly problémákat vetett fel elsősorban a pedagógusképzésben érintett képző intézmények számára (a képzés pedagógiai-szociális és andragógiai {művelődésszervező} irányultsága miatt), így a felsőoktatási szakképzésben megszerezhető kreditek beszámítása több területen és képző intézményben csak erős kompromisszumok révén volt megoldható:

Képzési terület: társadalomtudomány; ifjúságsegítő szakirányon további képzési terület: pedagógusképzés, bölcsészettudomány

Képzési ág: szociális; ifjúságsegítő szakirányon további képzési ág: óvodapedagógus, tanító; pedagógia és pszichológia

Besorolási alapképzési szak: szociális munka, szociálpedagógia; ifjúságsegítő szakirányon további besorolási szak: óvodapedagógus, tanító; andragógia, pedagógia

A felsőoktatási szakképzettséggel legjellemzőbben betölthető FEOR szerinti munkakör(ök): 2499 Egyéb szakképzett oktató, nevelő, 3410 Oktatási asszisztens, 3511 Szociális segítő, 3515 Ifjúságsegítő, 3719 Egyéb művészeti és kulturális foglalkozású, 3910 Egyéb ügyintéző. Ez az első (és mindeddig az utolsó) képzési dokumentum, ahol az ifjúságsegítő önálló foglalkozásként megjelenik, a többi megnevezett foglalkozás pedig a társadalomtudomány mellett világosan utal a pedagógiai és a bölcsészettudományi (kulturális) vonatkozásokra.

A felsőoktatási szakképzések képzési és kimeneti követelményeiben már nem jelennek meg konkrét tantárgyak, csak a szakképzettség megszerzéséhez szükséges kompetenciák, ahol a korábban már említett tartalmi elemek szintén megtalálhatók. Fontos újdonság volt viszont a valamennyi szakképzésben kötelezően szerepeltetett munkaerőpiaci ismeretek, kommunikáció, információ-feldolgozási ismeretek és szakmai idegen nyelv megjelentetése (12 kredit értékben). Mivel a képzési és kimeneti követelmények nem határoztak meg konkrét tantárgyakat, szakmai vizsga-követelményeket, továbbá hiányoztak a központi programok és vizsgafeladatok, a képző intézmények korábban nem tapasztalt önállósággal alakíthatták ki a képzési programjukat. A képzési terület(ek) szerinti közös modul 21 kredit értékű meghatározása azonban már egyértelműen utal a tudományági hovatartozásra, ráadásul ebből az adott képzési ág szerinti közös modul 6 kredit, ami – a különböző képzésiághoz tartozó befogadó szakok miatt – meglehetősen változatossá teszi az egyes képző intézményekben kidolgozott képzési programokat.

A szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzés 2016-ban indult utoljára, így a képzés szakmai tapasztalatait kellő számú végzett évfolyam hiányában nem lehetett, sőt már nem is volt érdemes összegezni. Az ifjúsági szakma és a képző intézmények viszont várakozással tekintettek a Közösségszervező alapszak (BA) ifjúsági közösségszervező szakiránya felé, amelynek indítására ideális esetben 2017 szeptemberében kerülhetett sor először. A 2016 augusztusában megjelent képzési és kimeneti követelmények a bölcsészettudomány területére sorolták be a szakot, tehát visszairányították a kiindulóponthoz, az hajdanvolt andragógia / művelődésszervező szak területére. Ugyanakkor a képzési és kimeneti követelményekben felsorolt kompetenciák jórészt tartalmazzák a korábbi képzési programokban szereplő ifjúságszakmai feladatok megfelelő ellátásához kapcsolódó ismereteket és képességeket, tehát remény van arra, hogy a leendő ifjúsági közösségszervezők rendelkeznek az ifjúsági munkához szükséges felkészültséggel.

Az ifjúságsegítő szakképzés sajátosságai

Az ifjúságsegítő képzés szakképzési, illetve képzési területeinek változásai egyértelműen utalnak a diszciplináris megközelítés sokrétűségére, valamint az ebből fakadó nehézségekre. A szociális, pedagógiai és kulturális vonatkozások a felsőfokú szakképzés kezdetei óta jelen voltak, a hangsúlyok azonban először a pedagógiai-kulturális, majd a szociális terület dominanciáját mutatták, hogy a közösségszervezés szakon – mintegy visszatérve a művelődésszervezői, andragógiai gyökerekhez – a bölcsészettudományi orientáció érvényesüljön

A közösségszervezés szak képzési célja, képzési és kimeneti követelményei utalnak a pedagógiai, szociális, művelődési orientáció korábbi együttes jelenlétére, de értelemszerűen különböző mértékben és mélységben:

- Az ifjúságsegítő képzés kezdeti pedagógiai orientációja a közösségszervezés szak esetében a felnőttképzés erőteljes jelenlétében élhet tovább – természetesen a korosztályi sajátosságok figyelembe vételével;
- A szociális vonatkozás a moduláris jellegű szakképzés esetében domináns tényező volt, teljes visszaszorulása azonban nem lenne szerencsés – a közösségi fejlesztés nem nélkülözheti a szociokulturális háttér ismeretét, figyelembe vételét;
- A közösségi művelődés bizonyos elemei az ifjúságsegítő képzésben is megjelentek, de annak mennyisége és mélysége töredéke a BA szintnek.
- A diszciplináris eltérések sajátosan mutatkoznak meg a különböző szakok tudományági besorolásánál, illetve a befogadó szakok jellegénél.

1. táblázat: A szakképzési és alapképzési szakok besorolása

Képzési terület	Képzési ág	Szak	Évszám
Pedagógusképzés	Óvodapedagógus, tanító (itt indult az ifjúságsegítő szakképzés)	Tanító, Óvodapedagógus Csecsemő- és kisgyermeknevelő Gyógypedagógus Konduktor *(befogadó szakok)*	2002
Társadalomtudományi	Szociális (az OKJ ide sorolta át az ifjúságsegítő képzést + ide került a szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzés)	Szociális munka Szociálpedagógia Kulturális antropológia Szociológia *(+ befogadó szakok)*	2006 2013
Bölcsészettudományi	Pedagógia és pszichológia	Andragógia / Közösségszervező Pedagógia	2017

A tudományági sajátosságok áttekintése mellett érdemes a képzés egyéb elemeit is feltérképezni a közösségszervezés szak szemszögéből. Az általánosan fejlesztő tantervi elemek, kimeneti követelmények (társadalomtudomány, kommunikáció, informatika és információ-átadás, szakmai idegen nyelv stb.) mellett több olyan tartalmi elem is megtalálható az új szak tervezetében, amely korábban az ifjúságsegítő szakképzésben, illetve a szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzésben is jelen volt. Az ifjúságsegítő képzés azon tartalmi elemei (tantárgyai!), melyek tovább élnek a közösségszervező szak ifjúsági közösségszervező szakirányán a következők:

- Ifjúságszociológia
- Ifjúsági közösségszervezés
- Szociokulturális animáció
- Nem-formális tanulás
- Ifjúsági projekt és szervezetmenedzsment
- Civil szervezetek és önkéntesség
- Helyi ifjúsági munka (önkormányzati, civil, önkéntes, virtuális)
- Ifjúsági részvétel

A felsoroltak közül a közösségszervezés, a szociokulturális animáció, a nem-formális módszerek alkalmazására való felkészítés, valamint a projektmenedzsment a BA szinten is az alapvető szakmai felkészítés integráns része.

Ha a képzés során alkalmazott módszertani elemeket tekintjük át, szintén találhatunk megfeleléseket a korábbi szakképzések és a közösségszervezés alapszak között. Az ifjúságsegítő képzés azon módszertani elemei, melyek tovább élhetnek a közösségszervező szak kulturális és ifjúsági közösségszervező szakirányán:

- Hallgatói aktivitásra alapozott, tréning jellegű kontaktórák magas aránya
- Helyi ifjúsági közösségek, intézmények, szervezetek megismerése (intézménylátogatás, önkéntesség)
- Szociokulturális animáció, mint módszer alkalmazása

- Nem-formális tanulás, mint módszer alkalmazása
- Ifjúsági projekt és szervezetmenedzsment gyakorlati alkalmazása (önálló projektek tervezése, közösségi projekt megvalósítása)
- Rendezvényszervezés a gyakorlatban
- Önkéntes munka
- Önértékelés, önreflexió, csoportos értékelés elsajátítása és alkalmazása
- Portfólió készítése (dokumentálás, prezentáció)

Az említett módszerek mindegyike a „learning by doing” alapelvet képviseli, azaz a hallgatók önálló és közösségi tevékenységére alapozva szolgálja a tapasztalati tanulást, lehetőséget adva egyúttal a különféle értékelési technikák elsajátítására is.

Bármennyire a hallgatók önálló kezdeményezésére, tevékenységére épülnek azonban a képzésben alkalmazott módszerek, a hatékonyságuk összehasonlíthatatlanul csekélyebb, mint a „terepen” végzett megfigyelés, közvetlen tapasztalatszerzés, azaz a szakmai gyakorlat. Fontos tehát, hogy a képzésben érintett hallgatók már a tényleges szakmai gyakorlatuk előtt a lehető legtöbb helyszínen, a legkiválóbb szakemberek bevonásával ismerjék meg a szakma valóságát a különböző intézményekben, közösségi terekben, közösségekben és rendezvényeken. Az ifjúságsegítő képzés azon gyakorlati képzési elemei, melyek tovább élhetnek a közösségszervező szak ifjúsági közösségszervező szakirányán:

- A terepen dolgozó ifjúsági szakemberek bevonása a képzésbe – intézmény-látogatás keretében vagy óraadóként, esetleg egy-egy előadásra meghívott előadóként;
- Ifjúsági táborban eltöltött egy- vagy kéthetes kötelező szakmai gyakorlat;
- Tantárgyakhoz kapcsolódó kötelező gyakorlati tevékenység (pl. felmérés, rendezvényen való közreműködés, interjú-készítés, képzésen való részvétel, önkéntesség stb.);
- Szakmai gyakorlatokhoz kapcsolódó dokumentáció (tájékoztató anyag, értékelő-lapok, munkanapló stb.).
- Szakmai gyakorlat helyszíneinek előzetes megismerése, szakmai kritériumok és megfigyelési szempontok meghatározása.

Az ifjúságsegítő képzés csaknem másfél évtizede során a képző intézmények olyan kapcsolatrendszert alakíthattak ki a helyi intézményekkel, közösségekkel, civil szervezetekkel és önkormányzatokkal, amelyeket a közösségszervezés szakos hallgatók képzésében is eredményesen alkalmazhatnak.

Az ifjúságsegítő szakképzés komplexitása

Az ifjúságsegítő képzés komplexitása a már említett tudományági, tartalmi és módszertani vonatkozásokon túl más területeken is megfigyelhető. Ez a komplexitás nem magából a képzésből fakad, hanem az ifjúságügy egészét érintő sajátosság, amely a generációs logika és az évtizedek alatt kiérlelődött ifjúságszakmai alapelvek mentén vizsgálható. (Nagy-Bodor-Domokos-Schád, 2014, 79:92)

Talán a legfontosabb és a nem szakmabeliek által is világosan érzékelhető jellegzetesség az ágazati megközelítés sokrétűsége, valamint az ágazatokon átívelő horizontális szemlélet. Az ifjúságpolitikai, az ifjúság társadalmi beilleszkedését, életminőségét illetően szinte valamennyi ágazat érintettségét megfigyelhetjük:

- Oktatás (iskolai rendszerű és iskolarendszeren kívüli képzési lehetőségek)
- Szociális háló (szociokulturális háttér, lakhatás, életminőség)
- Egészségügy (egészségmegőrzés, prevenció)
- Igazságügy (jogi képviselet)
- Belügy (bűnmegelőzés)
- Külügy (nemzetközi kapcsolatok, külföldi tapasztalatok)
- Vidékfejlesztés (komplex társadalomfejlesztés).

Az ágazati megközelítés sokrétűsége figyelhető meg a legfontosabb ifjúságpolitikai dokumentumokban akár nemzeti, akár nemzetközi szinten, de ez a szemlélet köszön vissza a helyi (önkormányzati) ifjúságpolitikai koncepciókban is. „Az ifjúságot érintő kérdések skálája az EU és a tagállamok szintjén egyaránt ágazatpolitikákon átívelő megközelítést kíván. Az ifjúságpolitika nem tud előrelépni a többi ágazattal való eredményes koordináció nélkül. Másrészt az ifjúságpolitika sok területen – például a gyermek- és családpolitika, az oktatás, a nemek közötti egyenlőség, a foglalkoztatás, a lakhatás és az egészségügy terén – hozzá tud járulni az eredményekhez.[8]

Ugyanakkor az ifjúsággal foglalkozó ágazatok között éppen az ifjúság speciális igényeinek, a társadalom velük kapcsolatos elvárásainak megjelenítése érdekében szükséges a folyamatos koordináció, a források és feladatok ésszerű és hatékony felosztása. Ez egyfajta ágazatokon átívelő, horizontális szemléletet feltételez, amelyben az fiatalok mint egyének és közösségek egyaránt célcsoportként definiálhatók. E horizontális szemlélet egyúttal az ifjúságra erőforrásként tekint, a célzott ráfordításokat a jövőbe történő befektetésként értelmezi a horizontális ernyő alatti valamennyi ágazat szempontjából.

Az imént nagy vonalakban említett szemlélet az ifjúsági közösségszervezés tekintetében is érvényes, nem véletlen, hogy az ilyen irányú célzott fejlesztést szolgáló kompetenciák kialakítása az alapképzési szak képzési és kimeneti követelményeiben is előfordul.

Tovább árnyalhatja a komplexitás vizsgálatát, ha végiggondoljuk, hogy az ifjúsági munka, azaz az ifjúságsegítők és a leendő ifjúsági közösségszervezők munkája milyen széles területi egységekben érvényesülhet az országos szinttől egészen a helyi kezdeményezésekig. Országos szinten valamennyi ágazatban megtalálhatók azok a szakemberek és azok az ügyek, amelyek kifejezetten az ifjúsági célcsoportra vonatkoznak, s ugyanez jellemzi a regionális, illetve megyei szintű ágazati politika intézményeit, szervezeteit. Az elmúlt évtizedekben kistérségi, majd járási szinten jelentek meg az ifjúsággal kapcsolatos, jogszabályban rögzített feladatok. A tevékenységek többsége azonban elsősorban a helyi (települési, kerületi) szinten mutatkozik meg, ahol önkormányzati, civil szervezeti, intézményi és közösségi szinten működhetnek ifjúságsegítők, ifjúsági közösségszervezők.

A komplexitás azonban a tevékenységek szintjén is megjelenik, hiszen főleg a kisebb településeken egy-egy ifjúságsegítőnek, ifjúsági közösségszervezőnek nem adott szakterülettel, hanem a komplex ifjúsági feladatokkal kell foglalkoznia. Ez lehet önkormányzati ifjúsági munka, akár önálló ifjúsági referensként, akár más munkakörhöz társítva; lehet képzések, tréningek vagy programok szervezése egy-egy intézményben vagy civil szervezetnél; ugyanitt ifjúsági tanácsadás (segítő beszélgetés); de lehet egy ifjúsági vagy ifjúsággal foglalkozó szervezet menedzselése, ifjúsági közösségi tér vagy iroda működtetése. A felsorolt tevékenységek felölelik a pedagógia, pszichológia, szociológia, jog, projektmenedzsment és a gazdálkodás elemeit, ezáltal visszautalnak a képzés sajátosságainál kiemelt diszciplináris és tartalmi sokszínűségre.

A komplexitás fentebb ismertetett területei egyszerre jelentettek előnyt és hátrányt mind az ifjúságügy, mind az ifjúsági munka gyakorlására felkészítő különböző képzések tekintetében. Az előnyöket éppen a sokrétű érintettség jelentette, hiszen politikai, tudományterületi és az ágazati érintettség mellett a társadalmi, intézményi, szervezeti és közösségi érintettség is megjelent a tevékenységekben és a képzési tartalmakban. Mindez egy szélesebb horizontot biztosított a szakma képviselői és a szakmára készülő fiatalok számára, hiszen munkájukat a felsoroltak bármelyikében végezhették, így minden területre vonatkozóan kellő felkészültséggel kellett rendelkezniük.

A komplexitás hátránya viszont ugyanebből a sokrétűségből származtatható, hiszen az ágazati, tudományterületi és politikai érintettség egyik vonatkozásban sem olyannyira erős, hogy az adott terület valóban magáénak érezze az ifjúságügyet és felelős „gazdája" legyen akár a tevékenységeket, akár a képzéseket illetően. Ugyanez tapasztalható a társadalmi, szervezeti és közösségi szinten is, hiszen a közgondolkodásban is elsősorban az ágazati megközelítés érvényesül, a horizontális szemlélet, de még az ágazatok közötti valós együttműködés is háttérbe szorul. Mindezek mögött azonban egyértelmű finanszírozási okot sejthetünk: a költségvetési finanszírozás ágazati szinten határozza meg a rendelkezésre álló forrásokat, törvényi háttér nélkül pedig külön ifjúságügyi ráfordításokra nem lehet számítani. A jelenlegi jogi szabályozás is ágazati szinten határozza meg a feladatokat, így helyi szinten dőlhet el, hogy a kifejezetten ifjúsági feladatokra mennyi forrást tudnak biztosítani. Mindezek alapján megállapítható, hogy bár az érintettség szinte minden ágazatban, társadalmi szférában kimutatható, valódi érdekeltsége egyik ágazatnak sincs az ifjúságügyre vonatkozóan. (Oross, 2016:189) Ezért is fontos, hogy a képzésben az érdekérvényesítés, az ifjúsági képviselet, egyáltalán a demokratikus társadalmi működésre vonatkozó problémák is helyet kapjanak.

Az ifjúságsegítő képzés kecskeméti tapasztalatai

Az ifjúságsegítő képzés 2006-ban indult Kecskeméten, 2009, 2010-ben már 30-40 hallgató tanult évfolyamonként a felsőfokú szakképzésben. A moduláris rendszerű képzés 2009-ben indult, 2011-ben tett sikeres szakmai vizsgát az akkori első évfolyam 17 hallgatója. A korábbi rendszerben végzettekkel együtt összesen 310 ifjúságsegítő, ifjúságsegítő asszisztens kapott szakmai bizonyítványt, illetve oklevelet, közülük többen az óvodapedagógus vagy a tanítói diploma mellett, vagy annak megszerzését követően végezték el a felsőfokú szakképzést. (Monostori, 2015:52)

A Kecskeméti Főiskola, a Magyar pedagógiai Társaság és a Foglalkozási Hivatal Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálatának konzorciuma a TÁMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0002 pályázat keretében lehetőséget kapott az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztésére. A külső partnerként több egyetem és az Excenter Kutatóközpont együttműködésével megvalósuló programban több tudományterülethez egyaránt kötődő tantervek és tananyagok kidolgozására, kutatásra, a képzésben résztvevő és a gyakorlatokat irányító szakemberek továbbképzésére, szakmai műhelyek, találkozók és konferenciák szervezésére nyílt lehetőség. A projekt keretében 12 tantervi egység és az ezekhez kapcsolódó lektorált tananyag készült, melyek a BA szintű képzés követelményeinek megfelelnek és a projekt honlapján minden hallgató és érdeklődő számára hozzáférhetők.[9]

A kecskeméti hallgatók rendszeresen részt vehettek a „Jövőnk Építőkockái Kecskeméten" elnevezésű pályázat programjain és képzésein, ami nagyban segítette szakmai gyakorlati

tapasztalatszerzésüket.[10]

A tágabb körű együttműködés kiváló terepének bizonyult a Kecskeméti Ifjúsági Kerekasztal több mint 15 taggal megalakulása és működése, ahol – azon túl, hogy a tagszervezetek megismerhetik egymás munkáját és munkatársait – sor kerülhet a programok, tevékenységek és rendezvények koordinálására is. A közös gondolkodás, közös munka eredményeként, egyre több tagszervezet fogadta a hallgatókat, illetve a hallgatók egyre több intézményhez, szervezethez fordulhatnak információ és tapasztalatszerzés céljából.[11]

A Neumann János Egyetem Pedagógusképző Karának Iuvenis Ifjúságszakmai Műhelye egyértelműen kötődik a Közösségszervezés alapszak ifjúsági közösségszervezés szakirányához: publikációk, konferenciák, tervezett kutatások és más szakmai projektek, programok sorát valósította meg eddigi működése során.[12] A Műhely célja az ifjúságügy (a fiatalokkal a szabadidős térben foglalkozó professzió) eddig felhalmozott eredményeinek további gazdagítása; ifjúságszociológiai kutatások megtervezése és koordinálása (külső szakértők, szervezetek és cégek bevonásával); az ifjúsággal foglalkozó szakemberek képzéséhez szakmai kiadványok, tanulmányok, on-line tananyagok kidolgozása. A IUVENIS Ifjúságszakmai Műhely szorosan együttműködik a Hely- és Családtörténeti Műhellyel és a közösségi művelődés helyi intézményeivel.

Az elmúlt években a jogelőd intézménynek sikerült igen eredményes kapcsolatokat kialakítani Kecskemét és Szolnok MJV művelődési és ifjúsági feladatokat ellátó intézményeivel és civil szervezeteivel, elsősorban a Hírös AGORA munkatársaival, akik oktatóként, trénerként is szerepet vállalnak a közösségszervezők képzésében.

Az alábbiakban néhány olyan tapasztalatot foglalunk össze, melyek hosszabb távon segíthetik a közösségszervezők képzését is:

1. A belépő új hallgatók számára a tanév elején (regisztrációs héten) tájékoztatót tartottunk, ahol a képzés fő elemeinek ismertetése mellett a z első évfolyamosok szakképzés iránti elkötelezettségére, motivációjára is rákérdeztünk. A tájékoztatón a szakfelelős mellett az adott évfolyam oktató-tanácsadó tanára is részt vett.

2. Az első félév valamennyi képzés esetében (felsőfokú szakképzés, moduláris képzés, felsőoktatási szakképzés) az elméleti alapozást szolgálta. Ebben az időszakban a hallgatóknak több tantárgyat más szakosokkal együtt kellett teljesíteniük, azonos követelmények mellett. (Ez a későbbi BA képzésekbe történő esetleges beszámítás szempontjából is fontos!) Ez az időszak oktatók és hallgatók számára egyaránt megmutatta, hogy kik képesek a felsőoktatási követelmények teljesítésére. (Mivel a felsőfokú és a felsőoktatási szakképzésbe egyaránt alacsonyabb pontszámmal kerültek be a hallgatók, ebben az időszakban kiderült, hogy kik küzdenek tanulási nehézségekkel, kiknek okoz gondot a vizsgákra való felkészülés. Ahol lehetett az intézményi felzárkóztató programok keretében segítettük a hallgatók előmenetelét, igyekeztünk csökkenteni a lemorzsolódást. Ugyanakkor azt is figyelembe vettük, hogy a pályára nyilvánvalóan alkalmatlan hallgatóknak más tanulási lehetőséget kínáljunk.)

3. A szakmai tantárgyak esetében a képzés indulásától (de a gyakorlatban inkább a második félévtől) gondot fordítottunk arra, hogy a hallgatók minél több gyakorlati ismeretet, tapasztalatot szerezzenek. A városban működő ifjúsági szervezetek, intézmények munkájával többféle módon találkozhattak a hallgatók: egyrészt az ottani tapasztalt szakember részt vállaltak egyes tantárgyak

oktatásában (óraadó tanárként, vagy egy-egy tanóra meghívottjaként); másrészt intézménylátogatások, tanulmányi kirándulások, szakmai rendezvények alkalmával találkozhattak az ottani szakemberekkel, látogathattak el programokra, intézményekbe. Egy-egy intézménylátogatás, tanulmányi kirándulás programja mindig előkészített volt, a hallgatók előre megismerkedtek a meglátogatandó helyek munkájával, kérdésekkel készültek a találkozókra.

4. A képzés tartalmi elemeit tekintve annak sokszínűségét és komplexitását kell kiemelnünk. Ez egyrészt sok olyan területen is ismeretekhez, gyakorlati tapasztalatokhoz juttatta a hallgatókat, amelyek más képzésekben (pl. a pedagógusképzésben) nem szerepeltek, másrészt megnehezítette az egyes területek oktatásához szükséges megfelelő végzettséggel és tapasztalattal rendelkező oktatók bevonását. Összességében azonban fontosnak tartottuk, hogy a leendő ifjúságsegítők tájékozottak legyenek olyan kérdésekben (is), mint a gazdasági alapismeretek, a projekt- és szervezetmenedzsment, a szociokulturális animáció, a közösségfejlesztés és a virtuális ifjúsági munka. Volt hallgatóink visszajelzései alapján ezek a kompetenciák későbbi munkahelyükön is rendkívül hasznosak voltak számukra, még akkor is, ha végül nem ifjúságsegítőként helyezkedtek el.

5. A képzés teljes időtartama alatt igyekeztünk tájékoztatni a hallgatókat a képzési területet érintő helyei, regionális és országos rendezvényekről, szorgalmaztuk, hogy minél több alkalommal szerezzenek közvetlen tapasztalatot egy-egy képzésen, szakmai találkozón.

6. A képzés két tanéve közötti szünidőben a hallgatók kötelező ifjúsági tábori gyakorlatot teljesítettek egy-két hét időtartamban. A táborról készült beszámolók alapján ez rendkívül hasznos gyakorlati tapasztalatszerzésnek bizonyult, amikor saját ötleteiket, a fiatalokkal való közvetlen foglalkozásra való alkalmasságukat próbálhatták ki.

7. A képzés résztvevőinek rendszeresen biztosítottunk önkéntes munkára való lehetőséget (ennek igazolt formáját kredittel is elismerve), illetve szorgalmaztuk, hogy minél több hazai és nemzetközi lehetőséget használjanak ki az önkéntes tevékenységre.

8. A szakmai vizsgák tapasztalatai:

A felsőfokú szakképzés indulásánál központi írásbeli és helyi tételsor alapján összeállított tételsor alapján vizsgáztak a hallgatók, emellett szakdolgozatot is készítettek, amelynek megvédése a szakmai vizsga része volt.

A moduláris képzés szakmai vizsgáinál az írásbeli tételek konkrét esetek megoldására koncentráltak, így jobban kapcsolódtak a hallgatók gyakorlati tapasztalataihoz. A szóbeli vizsgarészek tételsora, illetve a szakdolgozat témakörei szintén közelebb álltak a gyakorlathoz, így megállapítható, hogy az esettanulmányok középpontba állítása, a gyakorlathoz kapcsolódó szakdolgozati témakörök pozitív változást hoztak a képzésben.

A felsőoktatási szakképzés esetében a képző intézmény a szakképzési programban határozta meg a vizsgáztatás módját. Ebben az esetében Kecskeméten próbáltuk megőrizni a korábbi felsőfokú szakképzés előnyeit, illetve összekapcsoltuk azokat az intézmény más szakjain tapasztalható záróvizsgáztatás rendszerével. A záróvizsga tételek összeállításánál igyekeztünk a gyakorlati vonatkozásokat is figyelembe venni, szakdolgozat helyett pedig a képzési idő alatt összeállított, a tanulási eredményeket tükröző dokumentumokat tartalmazó portfóliót kérünk a hallgatóktól, melyet a záróvizsga keretében kell „megvédeniük”. Az elmúlt években ez a záróvizsga rendszer eredményesen működött, a bizottság átfogó képet kaphatott a jelöltek

felkészültségéről, a képzés során elsajátított kompetenciáikról.

9. A szakmai gyakorlat tapasztalatai:

   A felsőfokú és a felsőoktatási szakképzés keretében különböző időtartamú szakmai gyakorlat szerepelt a jogszabályi előírásokban, ennek megfelelően a képzési programokban is. Mint már a 3. pontban említettük a képzés sokszínűsége, a feladatok változatossága miatt fontosnak tartottuk, hogy a hallgatok a képzési idő alatt minél több helyszínen minél több formában megismerkedjenek az ifjúsági munka sajátosságaival, módszereivel.

   A képzés során szerzett információk alapján a hallgatók kezdeményezhették, hogy a szakmai gyakorlatukat egy-egy általuk választott szervezetnél, intézménynél teljesíthessék, az egyetem viszont jánlásokat fogalmazott meg a hallgatók felé azokról a gyakorlóhelyekről, ahol a korábbi beszámolók, személyes tapasztalatok alapján megfelelő felkészítést kaphattak a leendő ifjúságsegítők. A hallgatók a szakmai gyakorlatról saját reflexióit is tartalmazó munkanaplót vezet, amely a záróvizsgán bemutatott portfólió részét képezi.

   A hosszabb időtartamú (felsőoktatási szakképzésben jellemző) szakmai gyakorlatnál azokat a gyakorlóhelyeket ajánlottuk leginkább, amelyek több helyszínen, többféle feladatkörben kínáltak lehetőséget a hallgatók felkészültségének, önállóságának, kreativitásának kipróbálására. Ilyenek az AGÓRA típusú intézmények, amelyek a közösségszervezés szak esetében is kulcsszereplővé válhatnak.

   A szakmai gyakorlat helyszínének, szakmai tartalmának meghatározása a képzés egyik kulcsfeladata, teljesítése és a gyakorlathoz kapcsolódó reflexiók összegzése biztosíthatja leginkább a KKK-ban szereplő kompetenciák elsajátítását. Több hallgató esetében tapasztalhattuk, hogy az elméleti felkészültség hiányosságai ellenére a gyakorlati feladatok megoldásánál kiváló teljesítményt nyújtottak.

Összegzés

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés és a szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzés 15 éves gyakorlata olyan strukturális, tartalmi és módszertani tapasztalatokat halmozott fel, amelyek továbbélése feltétlenül indokolt. Örvendetes, hogy a közösségszervezés szak képzési és kimeneti követelményeit kidolgozó munkaközösség nyitott volt arra, hogy már a kiinduló dokumentumban megjelenítse azokat a célokat, kompetenciákat és gyakorlati képzésre vonatkozó alapelveket, melyeket a szakképzésben érintett intézmények javasoltak.

A közösségszervezés alapképzési szak ifjúsági közösségszervezés szakiránya így sok tekintetben tovább viszi a szakképzési rendszerben felgyülemlett eredményeket, és ezeket nem pusztán a képző intézmények szakfelelőseivel való konzultáció, hanem kiadványok formájában is megjelenteti. A Nemzeti Művelődési Intézet felügyeletével és szervezésében egy külön munkacsoport foglalkozott a korábbi képzési tapasztalatok összegyűjtésével, amelynek alapján a közösségszervezés szak képzési programjának megvalósításánál jól használható könyvsorozatot adott ki. A Tudástár a közösségi művelődésben című könyvsorozat nem csupán a leendő közösségszervezők elméleti felkészítését szolgálja, hanem gyakorlati feladatokkal, tréning-elemekkel segíti a szükséges szakmai kompetenciák elsajátítását. [13]

Felhasznált irodalom:

- EU ifjúsági stratégia – befektetés és az érvényesülés elősegítése https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:HU:PDF
- Horváth Ágnes (2007): Ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés a szakmai és vizsgakövetelmények kidolgozásának tükrében – In: Új Ifjúsági Szemle, V. évfolyam15. szám, 33-44. p.
- Horváth Ágnes (2008): Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés ajánlott központi programja. In: Új Ifjúsági Szemle, VI. évfolyam 4. sz. 57-70. p.
- Monostori Ádám – Monostori Éva – Nyári Kitti (2015): Szakmai képzés – elhelyezkedés. In: Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről. Szerk.: Nagy Ádám, ISZT Alapítvány, Ifjúságszakmai Együttműködési Tanácskozás, Kecskeméti Főiskola - Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely, 48-62. p.
- Nagy Ádám – Bodor Tamás – Domokos Tamás – Schád László (2014): Ifjúságügy. Budapest: ISZT Alapítvány – Enigma 2001, 79-92. p.
- Oross Dániel: A magyar ifjúságpolitika közpolitikai dinamikája. In: Elek Timea (szerk.) (2016): 25 év - Jelentés az ifjúságügyről. Iuvenis - Ifjúságszakmai Műhely, ISZT Alapítvány, 171-196. p.

Hivatkozott jogszabályok:

- 7/2002. (V. 25.) ISM-OM együttes rendelet az ifjúságsegítő szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról
- 2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról
- 1/2006 (II.17) OM rendelet az Országos Képzési Jegyzékről
- 76/2006. (IV. 5.) Korm. Rendelet (felsőfokú szakképzésről)
- 15/2008. (VIII.13.) SZMM rendelet 2. számú mellékletében az ifjúságsegítő szakképzésre vonatkozó szabályozásról
- 150/2012.(VII.6.) Korm. rendelet (OKJ)
- 230/2012.(VII.28.) Korm. rendelet a felsőoktatási szakképzésről
- 39/2012. (XI. 21.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések képzési és kimeneti követelményeiről
- 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendeletben (felsőoktatási képesítési jegyzék)
- 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről

[1] 7/2002. (V. 25.) ISM – OM együttes rendelet

[2] (FEOR): 3419 - egyéb pedagógusok, 3713 kulturális szervező munkatárs, 3715 szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző.

[3] részlet a szakmai és vizsgakövetelményekből

[4] 1/2006 (II.17) OM rendelet

[5] A szakmai és vizsgakövetelmények (15/2008. (VIII. 13.) SZMM rendelet, illetve 18/2009. (IX. 10.) SZMM rendelet) a következő FEOR besorolást tartalmazzák: 3419 Egyéb pedagógusok; a szakképzettséggel betölthető egyéb munkakörök: 3315 Szociális és gyermekvédelmi ügyintéző, 3311 Szociális asszisztens, 3412 Gyermek- és ifjúsági felügyelő, 3713 Kulturális szervező munkatárs, 3719 Egyéb kulturális foglalkozások.

[6] Magyar Közlöny 2008/133. szám (IX. 12.) Hivatalos értesítő 6268 oldalán a 2008/37. számában közleményként, jóváhagyási szám: 14430-2/2008

[7] 39/2012. (XI. 21.) EMMI rendelet alapján

[8] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:HU:PDF

[9] https://ifiped.uni-neumann.hu/kezdolap

[10] TÁMOP-3.2.3-08/2-2009-0078, kedvezményezett: Kecskeméti Ifjúsági Otthon, 2009-2011

[11] Kecskemét Megyei Jogú Város Közgyűlése a 442/2009. (XI. 26.) KH. számú határozata

[12] http://pk.uni-pae.hu/iuvenis-ifjusagszakmai-muhely

[13] https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/